

le odgojiteljji. Oni skerbé, da se naredi ji zopet kaj koristnih údov. Če se jih pa ne, pa zopet niso krivi. Druge okoliščine so jih izpridile. Saj tudi zidar ni kriv, če kdo po noči podre zid, ki ga je on postavil; ali malar tudi ne, če mu je kdo zmazal ali raztergal sliko, ki jo je napravil on. Vendar tega nočejo umeti nekteri. Če se kak šolarček kaj zvnaj šole pregreši; kdo je kriv? — Učitelj, kdo pa drugi. Koliko je na tem resnice, to pustimo premišljevati čestitim bralcem. Jaz menim, da je to prav nesramna laž. Pa „de gustibus non est disputandum“.

Zdaj pa pridemo do jako važnega vprašanja: Kakšen mora biti dober odgojitelj? — Odgojitelj je, kakor sem že enkrat omenil, potrebno zlo na zemlji, kakor tudi plačane dojenice. Najbolje je seveda, ako stariši sami odgojajo svoje otroke, ker pa postanejo mnogi stariši, ki nimajo niti pojma o otroški odgoji, pri teh so odgojiteljji gotovo jako potrebni in važni. Dobro je pa, če imajo taki stariši kaj premoženja, da lahko plačajo odgojitelja, strašno slabo je pa za otroka, čegar stariši so ubogi. Zato je pa vprašanje: kake lastnosti mora imeti dober odgojitelj? v pedagogiki jako važno — skoro najvažneje. Za odgovor na to bom navedel zopet Rousseau-a in ga po moči komentiral. On pravi:

1. „Učitelj in odgojitelj morata biti ena in ista oseba“.
2. „Odgojitelj ne sme odgojati za denar“.
3. „Odgojitelj mora biti mlad; on bi moral biti prav za prav otrok, da bi se igral s svojim gojencem“.
4. „Odgojitelj ne sme odgojevati otroka le štiri leta, ampak mora krog njega biti do 25. leta. Dober odgojitelj zamore le enega otroka dobro odgojiti“.

To so Rousseau-ove misli. Ako tudi je on živel pred sto leti, vendar je povedal take resnice, ktere so komaj sedaj izpoznali ljudje. Koliko časa pač potrebuje vsaka resnica, da se vkorenini v ljudstvo! Ker so te štiri točke jako važno, zato si prihranimo njihovo pretresovanje za naslednji pogovor. (Dalje prih.)

Matej Ravnikar.

Baron Žiga Zois (r. 1747, u. 1819), vsem tedanjim slovenskim pisateljem res Mecena, je navdihoval kakor Vodnika, Kopitarja, tako tudi Ravnikarja, kteremu je bil osebno prijatelj.

Budil je rojake svoje po pesnih in prostih svojih spisih Vodnik, dajal je slovenščini modre pravila Kopitar, in po teh dvéh je vnel se Ravnikar, in sam vnet je za slovenščino vnmal tudi druge, licejske učence in bogoslovce, z besedo in z dejanjem. Perva zasluga njegova je torej, da je nasprot prejšnjemu nemškutarjenju Ravnikar sam jel čisto govoriti slovénsko, in da je k temu budil učence svoje, kteri so ga jako

spoštovali, priserčno ljubili ter v hvaležnem spominu hranili vedno, kar so očitno razodeli o slovesu l. 1827 modroslovci v krasni latinski žalostinki „Elegia . . Matthaeo Raunicher . . a dolentibus et gratulantibus utriusque Cursus philosophici discipulis dicata“, kjer po začetku: Si fletus, lacrimae magni sunt signa doloris — preslavlja jo odhajočega v Terst na pr.:

Extollit gazas, felicem et mobile vulgus
Has ansum nautam, per mare ferre sibi;
Mirantur doctos, qui mensi sideris orbem,
Qui palata prius limite et astra tenent;
Plauditur ille heros, aequat qui moenia terrae
Pastorem pellens pascua vasta sinit.
Quantum at divitiis praestat largitor egenti,
Et quantum studiis omnibus aucta fides,
Quantum ensem metuunt, gaudent sed pace coloni;
Tantum vincuntur caetera facta TUIS.
Quam morum justus censor simul usque fuisti,
TE duce sermo viget patrius, ante rudis;
Ordine quam claro gaudebant atria nostra,
Doctrinis solidis perfugium fueras.
Si fio juvenis laudator temporis acti,
Quid mirum? Noscis lapsa, futura time!
Parce, dolore solet si duro injuria jungi;
Nos linquis moestos, invenies hilares . .

Excidet atque prius nomen, cognomen et aetas,
Quam pereat menti dulcis imago TUA etc. —

Druga zasluga Ravnika jeva je, da je jel tudi sam spiso-
vati ter na svetlo dajati slovenske bukve, in to v čistem, krepkem na-
rodovem jeziku. Iz tedaj navadne Bohoričice prepisane v sedanjo Ga-
jico so:

a) Perpomoček Boga prav spoznati ino častiti, ino
pot prave sreče po Jezusovim vuku in življenju. Prestavleno
iz nemškiga in semtertje pomnoženo. V Lublani 1813. Natisnil J. Retzer.
8° 109 str. Družiga natisa 1816. Tretjiga natisa 1820. — Nemško je
izvirno spisal bil to knjigo Anton Gall, Linški škof, pod naslovom: „An-
leitung zur Kenntniß und Verehrung Gottes, nebst Anweisung zur Glück-
seligkeit nach dem Leben und der Lehre Jesu. Wien 1805“. —

b) Sveta maša ino keršansko premišlovanje iz svetiga
pisma za vsak dan mesca, tudi druge lepe molitve. Dvanaj-
sti l. 1813, trinajsti popravljeni in pomnoženi drugi natis l. 1815 v Lu-
blani. Natisnil J. Retzer v 12° 305 str. Na prodaj per Ružičku bukvo-
vézu. To je po francoski A. Mésangny, po slovenski dr. Juri Gollmayr,
poznej veliki škofijski namestnik in prošt, pervikrat dal bil na svetlo l.
1783. Knjižica ta se je slovenskemu ljudstvu tolikanj priljubila, da je
do leta 1808 natisnjena bila enajstikrat; dvanajsti, trinajsti natis je po-
pravil in z razlagami nekaj pomnožil M. Ravnika.

c) Zgodbe svetiga pisma za mlade ljudi. Iz nemškiga prestavil Matevž Ravnikar, desete šole cesarsek kraljev vučenik. Pervi del. Zgodbe stariga zakona. V Ljubani, 1815. 8° str. 344. — Drugi del. Zgodbe noviga zakona. 1816. 310 str. — Tretji ino četerti del. Zgodbe noviga zakona. V Ljubani 1817. str. 327. Na prodaj per Adamu Henriku Hohnu, bukvozezu. — To je prevod od „Chr. Schmid's Biblische Geſchichte für Kinder zum planmäßig. Unterricht in ſämmtl. deutſch. Schulen Bayerns. München 1801“ — ki so bile večkrat natisnjene.

d) Abecednik za šole na kmetih v ces. kr. deželah. V Ljubani 1816. Nemško in slovensko. 95 str. v 8i.

e) Male povesti za šole na kmetih v ces. kr. deželah. Kleine Erzählungen i. t. d. V Ljubani 1816. 1822 i. t. d. v 8i str. 127. Na prodaj per Jurju Lihtu, bukvozezu, in s šolskimi bukvami zakladniku. Spisal je bil te bukvice po slovenski že J. Debevc, bivši katehet v nunskih šolah, l. 1809 pod naslovom: Majhine Perpovedvanja i. t. d.; popravi in v krepki besedi vravnal jih je Ravnikar.

f) Keršanski katoliški Navuk z vprašanji ino odgovori. V Ljubl. 1822. 8. str. 360. natis. per Leop. Egerju. To je prevod nemškega Leonhardovega katekizma.

g) Petere Mojzesove bukve, iz prvotne ali hebrejske besede poslovenil M. Ravnikar, so ostale sicer v rokopisu, vendar so poznej dobro služile slovéniteljem sv. pisma.

Te Ravnikarjeve knjige so se močno razširjevale med slovenskim ljudstvom in prav rade prebirale. Mnogi so jih prebirali že zavolj lepe, čiste, nepokažene besede, v kateri so pisane. Kako naj se slovenščina bogati in olikuje, to je povedal Ravnikar najbolje v predgovoru k „Zgodbe sv. pisma“ d. I. l. 1815; nekaj pa že v predgovoru k „Sveta maša“ l. 1815, kjer je sedem psalmov od pokore poslovenil tudi iz izvirnega jezika. Ker so une besede njegove že večkrat ponatisnjene (gl. Miklosič Slov. Berilo za VIII. gimnaz. razred str. 66—68); naj se pokažejo le-té na pr.:

„Kar še scer tiče te bukvice, smo si perzadéli krajnski jezik, kar je bilo močee, popraviti, in vam ga očeeniga, kakor se res govóri med nami, dati v roke. Torej smo tudi nemškim in drugim ptujim besedam, ktire lepi krajnski jezik le kazé, slovó dali, in jih s pravimi slavénskimi deslih po nektirih krajih že pozáblenimi besedami namestili. Tako postavim se pravi gmajna po slovénsko općina ali općestvo, regirati vladati, firšt knez, cviblati dvomiti ali sumiti, vofer dar ali darituv, nučno koristno. Tudi pozableno besedo slava, po ktiri se sami imenujemo slovénci, smo povzeli namest besede čast; slava je več kakor čast.

Tudi ima slovénška beseda lepo lastnost, de se da grozno skrajšati: Namesti reči tedaj: De bomo, po tim ki bomo vžili telo in pili kri zveličarja, z nebeškimi dobrotami napolnjeni, rečemo lepši in krajši: De bomo vživši telo in pivši kri zveličarja napolnjeni z dobrotami. Namesti reči: Abraham je iz del opravičen, ker je djal svojiga sina na altar, se reče krajši: Abraham je iz del opravičen djavši svojiga sina na altar. Namest reči: Duša po tim ki se je v svet vtopila,

je pozabila Boga, se reče krajši: Duša se vtopivši v svet je Boga pozabila. Sem ter tje se sliši kaj enakiga. Pa vsi drugi Slovenci govoré tako, in tako so govorili naši spredniki, zakaj bi mi ne sméli?

Se drugač krajšamo besedo. Namest reči: Človek se pregreši z obrekvanjam, ker drugim ljudem graje in madeže perdéva, se reče krajši: Človek se pregreši z obrekvanjam perdévaje graje in madeže drugim ljudem. Kakor scer pravimo: Petlájé sim peršel do Lublane; ležé sim jedel; stojé sim spal i. t. d."

Tretja zasluga Ravnikarjeva je pa stolica slovenskega jezika v bogoslovnici. — O francoski dobi se je podučevala slovenščina v latinskih ali srednjih šolah, in na njeni podlagi francoščina. Po dobi francoski so se spet prestvarile bile šole in prevladovati je poleg latinščine jela nemščina. Ravnikar je živo čutil, kaj se pravi, brez znanja slovenskega jezika mlade duhovnike pošiljati med narod slovenski. Kako so pa tudi — sami poptujeni poptujevali narod, kako kvarili njegov jezik, ker se ga znanstveno nikjer učili niso! Da se temu opomore, nasvetoval je že Kopitar v slovnici svoji l. 1808, naj se bogoslovcem napravi učilišče jezika slovenskega. Iz istega nagiba oberne se Ravnikar, da ne bi osoda Vodnikova bila tudi osoda slovenščine po šolah na Kranjskem sploh, do veljavnega barona Ž. Zoisa in do učenega J. Kopitarja, in s prizadevanjem teh mož se je zgodilo, da so presvetli cesar Franec l. 1817 učilišstvo slovenskega jezika dovolili v Ljubljani, in bogoslovce drugega leta zavezali k šolskemu učenju domačega slovstva. Smeli so prihajati k temu nauku tudi slušatelji licejski.

Sad te naprave se je berzo pokazal, ne le na Kranjskem, temuč tudi pri sosednih Slovencih. Kmalo je prišlo dokaj dobro pisanih slovenskih bukev na dan, in duhovni govori na prižnicah so bili prosti grozne soderge in v lepši in čistejši slovenščini zglasovani.

Četerta zasluga Ravnikarjeva je, da je pripravil Metelkota v Ljubljano, v duhovščnico in na slovensko učilnico, in menda prav on ga je naklonil tudi k vstanovitvi nove abecede po pravilih Kopitarjevih. Oznanil jo je bil vsaj l. 1817 v Zgodbah sv. pisma (IV. D. str. 324. 325.), in bilo je l. 1820, da so v ta namen sošli se na Dunaju Dobrovský, Kopitar, Ravnikar, Metelko, Kalister, Šlakar — in posvetovali se o napravi edinega slovenskega in celó občnoslovanskega pravopisa. — Kakor Vodnik poslednje leta, tako se je po Ravnikarjevih pravilih ravnal Metelko s svojimi tovarši in učenci, in kakor so prej prehudo nemškutarili, tako so odslej jeli preveč trebiti in slovenariti. In na to méri Prešernova „Nova pisarija“ v Čbelici (II. 30—37) na pr.: „Če hočeš kaj veljati, pisar; besed se ptujih bój, ko hud'ga vraga; debelo po gorjansko jo zarobi; tri leta idi v rotarske Aténe; med pastirje, kmete, sredi kozarjev; kar v bukvah je natisnjeniga, upije; to, bratec, med učene gre lingviste, in priča od jezika lepotive; Slovenci bodo brali bukve čiste, častili pozni bodo nas narodi i. t. d.!" In z ozirom na malo navadne deležnike spustil je Prešern (Čbel. III. 19.) Ravnikarju — češ — poptučavcu ser-

šena: „Gorjancov naših jezik poptujčevavši — Si kriv, de kolne Krajnc molitve bravši!“ —

„Trotz dieser Ausstellung, pisal je pa učeni M. Čop, kann nicht geläugnet werden, daß, wenn die Bildung der krainischen Schriftsprache hinsichtlich der grammatischen Richtigkeit und lexicalischen Reinheit seit einigen Jahren bedeutende Fortschritte gemacht hat, man dieses, nebst Kopitar und Vodnik, vorzüglich Hrn. Ravnikar und seinen Nachfolgern, unter denen sich durch Sprachgebiegenheit vorzüglich der Prof. Metelko und die Hrn. Počotnik und Balotar auszeichnen, und der von jenem erwirkten slowenischen Lehrkangel in Laibach zu verdanken habe. Thatsache ist es, daß beinahe alle seit den letzten 15 Jahren in Krain erschienenen Bücher in sprachlicher Hinsicht die besten der früheren Periode bedeutend übertreffen. Uebertreibungen, wenn sie wirklich irgendwo stattfanden, wird am besten die Zeit selbst ermäßigen. (P. J. Šafarjč's Gesch. der südslaw. Lit. I. 1864 pg. 37. 38). To se je res tudi zgodilo, in „Te duce sermo viget patrius, ante rudis“ — so spričevali Ravnikarju že l. 1827 modroslovni učenci njegovi, in kakor Janežič v svojih slovnica, tako kaže tudi Miklošič v vseh svojih primerjajočih slovstvenih knjigah vzorno Ravnikarjevo pisavo Slovincem, naj jo marljivo posnemajo.

V življenji Ljubljanskega Ravnikarja l. 1845 se bere, da je on tudi začetnik nove, veselejše dobe za slovenščino. Kako je pač to uméti? Vsaj Vodnik je in ostane otec poezije, a tudi proze slovenske, in kar je o tej svetoval Ravnikar l. 1815, učil in pisal je Vodnik že v prejšnjem veku l. 1799, ter je na pr. po Pismenosti svoji l. 1811 verstnikom in naslednikom o slovenski pisavi dal gotove pravila. Ali — kdor pomisli, da bi po nemili osodi Vodnikovi slovenščina po šolah brez Ravnikarja bila morda popolnoma propadla za dokaj — kdo vé kaj — časa, rad poreče s tedanjo bistro mladino gledé na ves narod slovenski Ravnikarju :

Excidet atque prius nomen, cognomen et aetas,
Quam pereat menti dulcis imago TUA.

Geometrijsko oblikoslovje in njegovo združevanje z risanjem.

Govoril o tem pri okrajnem učiteljskem zboru ljubljanske okolice Janez Levčec.

(Dalje.)

Pa tudi preplitev ne, da se pomika v koncentrovanih krogih dalje, t. j. da se jemlje na vsakej stopinji ves predmet, a na vsakej višej obširnej. Posebno je treba gledati na to, da dobé učenci pravi pojem o znesku ali vsoti in o različju ali diferenci črt, kotov in podob, da se dobro seznanijo z različnimi koti, trikotji, čveterokoti i. t. d. in na višjej stopinji, da vedo, kaj so naslonjeni in nasprotni, notranji in zunanji koti,